

Bouwhistorisch onderzoek, gemeente Groningen

Bouwhistorische verkenning

Rapportnummer	99-15
Adres	Herestraat 58
Status	gemeentelijk monument
Onderwerp	tweelaags pand met schilddak, tussenlid en bebouwing op het achterterrein
Reden	grootschalige verbouwing
Periode	oktober / november 1999
Onderzocht door	Aletta Bastmeijer en Jan van der Hoeve

Inleiding

Tijdens de uitgebreide verbouwing van het pand Herestraat 58 is een bezoek gebracht om mogelijk nog aanwezige historische elementen te documenteren. Deze verbouwing zal de functie van winkel met opslag veranderen in winkel met op de verdiepingen appartementen.

Structuur

Het gebouw bestaat uit een langgerekt onderkelderd tweelaags voorhuis met schilddak, een tussenlid en een tweelaags bouwvolume op het achterterrein.

Bouwgeschiedenis

Het voorhuis is in de **14^e eeuw** tot stand gekomen, maar is in de 20^e eeuw zo ingrijpend verbouwd dat er van voorgaande verbouwingen weinig restanten zijn overgebleven.

Op de kaart van Haubois, uit circa **1634**, staat op de plaats van het huidige pand Herestraat 58 een drie bouwlagen tellend huis met kap. Dit is het van oorsprong 14^e eeuwse gebouw. De diepte van het pand komt overeen met de naastliggende bebouwing.

Op de kadasterkaart van circa **1828** wordt op deze plaats een erg diep pand aangegeven dat zich uitstrekt tot aan de huidige steeg, het Munsterstraatje, aan de zijde van de Gelkingestraat. Opvallend is dat de ruimte ten noorden van het achterste deel van het pand bij het perceel van Herestraat 58 hoort. Deze ruimte was onbebouwd en functioneerde mogelijk als tuin.

Op een overzicht van de situatie in **1905** wordt het pand veel minder langgerekt aangegeven, vergelijkbaar met de situatie als aangegeven op de kaart van Haubois. Ook hier wordt de ruimte achter Herestraat 56 en een deel van de ruimte achter nummer 60 aangegeven als behorend bij nummer 58. Het pand is tot 1905 in gebruik als woning, hierna als kantoor met magazijnen.

In **1926** wordt het pand ingericht als winkel. Hiervoor wordt de indeling en interieurafwerking op de begane grond en de verdieping aangepast en wordt ook de voorgevel geheel vernieuwd. Ook werd de, tot dan nog aanwezige, stoep verwijderd.

Uit een situatietekening van **1947** blijkt dat de grond achter nummer 56 niet meer bij het perceel van nummer 58 hoort. De strook grond achter Herestraat 60 hoort echter nog steeds bij nummer 58.

De huidige bebouwing op het achterterrein dateert uit **1957**, hiervoor werd alle aanwezige bebouwing (voornamelijk uit 1905 en 1912) gesloopt.

Vorgevel

Voor de verbouwing van 1926 had het pand Herestraat 58 een bakstenen neo-klassisistische lijstgevel die zich kenmerkte door een horizontale en verticale driedeling (zie foto). Op de begane grond bevond zich links de entree met een aantal treden en daarnaast twee hoge vensters. Onder deze vensters bevonden zich twee kelderlichten die werden afgeschermd door middel van een stoephek. Op de verdieping bevonden zich drie vensters, op het zoldernivo drie lage zoldervensters. De voorzijde van het schilddak was afgesloten.

De huidige vorgevel is in zijn geheel in 1926 gebouwd, gelijk met het inrichten van de begane grond van het pand als winkel. Ten behoeve van deze nieuwe vorgevel werd het voorste deel van de kapconstructie verwijderd en werd er een plat dak aangebracht. De gevel is (oorspronkelijk) opgebouwd uit rode baksteen. De pui besloeg de gehele begane grond en bestond bijna geheel uit glas. De eerste en tweede verdieping worden gekarakteriseerd door een centraal gesitueerde raampartij. Op de verdieping bestaat deze uit drie vrij hoge delen, op het zoldernivo uit een platte strook van zes lage venstertjes. Dit centrale deel van de gevel springt bovendien, in een lichte driehoekige vorm, iets naar buiten. Deze iets uitspringende massa wordt aan de bovenzijde eveneens door een flauwe driehoek beëindigd.

In 1936 is de pui gemoderniseerd door de bouw van een verdiept portiek.

In 1957 zijn de stenen van de gehele vorgevel “naar Italiaans voorbeeld opgefleurd” in pastelkleuren “die straks worden geglazuurd” zodat er “een klein brokje zonnig Italië midden in de Herestraat” onstond¹.

Achtergevel

De achtergevel van het voorhuis (verdieping en zolder) is een hoge gepleisterde topgevel, voorzien van blokdeling. Het dak steekt over en de bovenste punt van het overstek is ingevuld met kraaldelen. De onderzijde hiervan is afgezet met een sierlijst. Hierdoor wordt een chalet-achtige sfeer opgeroepen.

Op het nivo van de eerste verdieping bevond zich een breed, uit vier delen bestaand, venster. Het rechter venster werd in 1957, bij de grootschalige verbouwing op het achterterrein, verbouwd tot een deur, die vanaf de verdieping toegang verleent tot het platte dak van de eenlaags tussenbouw uit 1957. Rechts naast deze deur bevindt zich tevens een klein rechthoekig toiletraampje.

Op het nivo van de zolder bevinden zich twee gietijzeren roosvensters met daartussen een deuropening, een voormalige hijs-installatie.

Zijgevels

Op het nivo van de verdieping (vanaf het platte dak van de eenlaags tussenbouw) is aan de buitenzijde een deel van de zuidelijke zijgevel te zien. Hier zijn vlak onder de daklijn grote ankers te zien. Het was echter niet mogelijk hiervan de afmetingen op te nemen.

¹ Uit: Nieuwsblad van het Noorden, 26 september 1957.

Kelder

Onder het zeer lang gerekte pand bevindt zich een kelder. Het westelijk deel van de kelder (grotendeels onder het voorhuis) is minder diep als het oostelijke deel (onder het achterhuis) en is, door de plaatsing van verschillende dwarsmuren, ingedeeld in een aantal ruimtes. Uit het bouwdoossier blijkt dat het achterste deel van de kelder onder het voorhuis in 1926 is uitgediept. Hierbij werd eveneens de balklaag van het middelste deel van de kelder vernieuwd en de vloer van het westelijk deel uitgevoerd in gewapend beton. In 1957 wordt, bij de bouw van de aanbouw achter het voorhuis, de kelder uitgebreid door de kelder onder deze aanbouw.

In de kelder zijn slechts op één plaats restanten van ouder muurwerk aangetroffen. Dit muurwerk bevindt zich op circa 12.65 meter van de voorgevel. Het gaat om een deel van een dwarsmuur waarin zich twee doorgangen bevinden. Halverwege deze dwarsmuur bevindt zich in het midden, aan de westzijde, een verbreding met een verspringing. De muurresten zijn gepleisterd. De maten van de bakstenen waaruit het oudere muurwerk bestaat waren niet goed op te nemen. De genomen lengtematen liepen tot ongeveer 33 cm.

Begane grond

De begane grond was tot 1926 in gebruik als magazijnruimte met paskamer en kantoor. In 1926 wordt de begane grond verbouwd tot winkel met paskamers. De pui werd voorzien van een diep portiek met aan weerszijden etalages. Opvallend in dit ontwerp is dat de, centraal tegen de zuidelijke zijgevel geplaatste, royale trappartij naar de verdieping die boven wordt verlicht door openingen in de twee bovenliggende vloeren en het dakvlak.

Op een plattegrond uit 1957 wordt een nog dieper portiek aangegeven. Het portiek beslaat in deze situatie bijna de helft van de diepte van het voorhuis.

Op het nivo van de begane grond zijn delen van het metselwerk van de noordelijke en zuidelijke zijgevel zichtbaar. Hiervan meten de stenen 30 à 31 x 15 x 8 à 8½ cm. De 10-lagenmaat is 94 à 95 cm. Deze maten wijzen op een datering in de 14e eeuw.

Vlak achter de recent aangebrachte stalen portaal op de begane grond bevindt zich in de noordelijke zijgevel, vlak onder het plafond, een restant van een rollaag in het oorspronkelijke metselwerk. Deze rollaag behoorde mogelijk tot een klein venstertje.

De huidige balklaag boven de begane grond dateert uit circa 1957.

Verdieping

Uit het bouwdoossier blijkt dat de verdieping tot 1926 in gebruik is geweest als woonruimte, hierna is hij ingericht als verkoopruimte met paskamers.

Op de verdieping zijn, bij de huidige verbouwing, geen elementen aangetroffen van historisch belang.

Zolder en kap

De kapconstructie van het pand Herestraat 58 dateert uit circa 1900. Het schilddak wordt gedragen door een 19^e eeuwse houten constructie bestaande uit verbeterde hollandsse spanten met kreupele stijlen. De spanten hebben een geprofileerde rand op de plaats van de aansluiting met de kreupele stijlen.

In de vloer van de zolder is in 1926 aan de zuidelijke zijde, ongeveer in het midden van het voorhuis, een opening aangebracht ten behoeve van een bovenlicht voor het trappenhuis van de begane grond naar de verdieping. Hiervoor was tevens een spant weggezaagd en een deel van de beplating van de kap verwijderd. In de huidige fase is deze opening in de beplating opnieuw gedicht, de opening in de vloer is echter nog aanwezig. Deze is afgezet met (nog aanwezig) geprofileerd lijstwerk. Gelijk met het aanbrengen van het bovenlicht is het voorste

gedeelte van de kap verbouwd tot een plat dak ten behoeve van de aansluiting op de voorgevel (1926).

Conclusie

Het huidige pand is in de 14^e eeuw tot stand gekomen; de noordelijke en zuidelijke zijgevel getuigen hier nog van. In deze muren bevinden zich diverse sporen van de oorspronkelijke opzet en structuur. Deze kunnen echter pas in kaart worden gebracht als de pleisterlaag wordt verwijderd. Bij de recente verbouwing was dat niet aan de orde. Van latere bouwfases zijn door de (grote) verbouwingen in de 20^e eeuw niet veel sporen bewaard gebleven.

Het restant van muurwerk in de huidige kelder kan door zijn geïsoleerde plaats geen antwoorden geven over de ouderdom ervan.

Aletta Bastmeijer, november 1999.

Foto van de Herestraat, in circa 1925, met onder andere het pand Herestraat 58 (Groninger Archieven; I 1202, negatiefnummer 2590 *).

Herestraat 58,
Kadasternummer H 3561,
Bouwdossier B2347.

- 1894 Aanvraag, door J.A. Feith [nb. mogelijk de rijksarchivaris], van een vergunning voor de verbouw van Herestraat 57 (na 1921 huisnummer 58). De verbouwing houdt in een herstel van de stoep en het daarop staande hek, het plaatsen van nieuwe ramen in de voorgevel, het schoonmaken van de voorgevel en de bouw van een keukentje op de open grond achter het pand.
- 1905 Aanvraag van een vergunning voor de bouw van een kantoor en magazijnen op de open grond achter het pand. Aanvrager en architect P.M.H. Huurman.
- 1912 Uitbreiding van het in 1905 gebouwde kantoor, naar het noorden.
- 1921 Omnummering naar huisnummer 62 (en later 58).
- 1926 Aanvraag, door dhr. Huurman, van een vergunning voor de gedeeltelijke vernieuwing van het pand; wijzigen van de indeling, het vernieuwen van de voorgevel, het veranderen van het voorste gedeelte van de kap, het vergroten van de kelder, het maken van een lichtbekapping, de aansluiting op de gemeentelijke afvoer van faecaliën, het inrichten van het voorste gedeelte van het gebouw tot winkelruimte en het verbouwen van de werkplaats achter het pand tot een woning voor 1 gezin.
- 1934 Aanvraag van een vergunning voor het aanbrengen van een reclame-lichtbak (voor corsetten), door N.V. Spruyt van Rietschoten's Speciaalzaken. Fabricage door de Ned. Emaillefabriek "Langcat" N.V. te Bussum.
- 1936 Aanvraag van een vergunning voor de verbouw van de bestaande winkelpui, het vergroten van de portiek en het bouwen van een privaat, door E.L. Rynveld N.V. Lederwarenfabriek "Rynveld". Architect T. Holthuis.
- 1936 Verbouw van Herestraat 56; het maken van een aanbouw achter Herestraat 58.
- 1945 Schade-rapport met betrekking tot oorlogsschade.
- 1947 Aanvraag, door de gebroeders Janssen, van een vergunning voor het bouwen van een kantoor in de tuin, in de vorm van een aanbouw tegen de achtergevel ter vergroting van de bestaande kantooruimte.
- 1949 Melding dat uitbreiding van gebouw is voltooid.
- 1957 De stenen van de voorgevel worden, "naar italiaans voorbeeld", in pastelkleuren geglazuurd.
- 1957 Aanvraag van een vergunning voor het uitbreiden van de winkel- en bedrijfsruimte; het maken van een aanbouw tegen de achtergevel na wegbraak van de aanwezige aanbouw en 'getimmerten'.
- 1958 Verlening van de vergunning voor het hebben van meer dan 40 liter stookolie.
- 1958 Verplichting van de gemeente om een illegaal geplaatst zonnescherm, "met het karakter van een luifel", te verwijderen. De Hoofdcommissaris van de Politie meldt vervolgens dat het scherm niet in strijd is met de reglementen en de advocaat van W.A.B. Janssen meldt dat er door het Bureau Bouwpolitie toestemming was gegeven en dat het scherm voldoet aan de verordeningen betreffende markiezen. Het scherm wordt vervolgens –tot wederopzegging- toegestaan.
- 1966 Aanvraag van een vergunning voor het uitdiepen van het voorste deel van de kelder (niet uitgevoerd).
- 1988 Melding aan de eigenaar van het pand dat het pand Herestraat 58 op de gemeentelijke monumentenlijst is geplaatst.